

AIDON ELÄMÄN EVÄÄT

Koillismaan Leader ry:n paikallinen kehittämisstrategia 2023–2027

Sisällys

1. Johdanto ja strategian tavoitetila	1
2. Leader-ryhmän tehtävät ja rooli paikallisena kehittäjänä	1
3. Tiivistelmä strategian valmisteluprosessista	3
4. Toiminta-alueen kuvaus ja nykytilan analyysi	3
4.1. Kunnat ja alueen erityispiirteet	3
4.2. Väestö	4
4.3. Koulutus ja työllisyys	6
4.4. Elinkeinorakenne ja talous	7
4.5. Yhdistykset ja kylät	7
5. Kehittämistarpeet	8
5.1. Hyödynnettävät vahvuudet	9
5.2. Korjattavat ja lievennettävät heikkoudet.....	10
6. Kehittämisen painopisteet, tavoitteet ja niihin liittyvät toimet	11
6.1. Kehittämisen painopisteet ja läpileikkaavat teemat	11
6.1. Yrittäjyys	12
6.2. Asuttavuus	13
6.3. Kestävyys	14
6.4. Nuoret.....	15
7. Rahoitussuunnitelma	16
8. Toimeenpanon kuvaus	17
8.1. Hallinto ja henkilöstö.....	17
8.2. Viestintä.....	18
8.3. Aktivointi.....	18
8.4. Yhteistyö ja verkostoituminen.....	19
9. Seuranta ja arviointi	20

1. Johdanto ja strategian tavoitetila

Koillismaan Leader ry:n uutta paikallisen kehittämisen strategiaa on valmisteltu poikkeuksellisissa olosuhteissa, ja merkittävien muutosten aika näyttää vain jatkuvan. Koronapandemia vaikutti strategian osallistavaan valmisteluun, haastaen uusien työvälineiden käyttöön ja kokeilemaan vaihtelevia osallistamisen tapoja. Valmisteluprosessin alku- ja loppuvaiheen välillä oli selkeä ero alueen asukkaiden osallistumisaktiivisuudessa ja kehittämistarpeiden painotuksissa: Ennen pandemiaa tilaisuuksissa annettiin enemmän ideoita ja osallistumisaktiivisuus oli suurempaa. Vuosien 2020–2022 aikana osa toimintaympäristön uhkiksi tunnistetuista asioista toteutui, ja kehittämistarpeissa alkoivat korostua mm. turvallisuuden, varautumisen ja maaseudun arvostuksen teemat.

Koillismaalaiset suhtautuvat tulevaisuuteen pääosin luottavaisesti. Alueella nähdään monia vahvuuksia, joille on ennenkin rakennettu ja joiden avulla voidaan tarttua tuleviin mahdollisuuksiin. Vahvuudet näyttäytyvät myös uudenaikaisina, avaten tilaisuuksia kehittyä uusilla tavoilla. Monimuotoinen ja puhdas luonto on vahvuuksista tärkein. Heikkouksista ollaan tietoisia ja niihin suhtaudutaan realistisesti, ratkaisukeskeisesti ja älykkäästi sopeutuen. Väestön väheneminen ja ikääntyminen on suurin heikkous, jonka lieventämiseksi ollaan valmiita myös ennakkoluulottomiin kokeiluihin. **Koillismaan Leader ry:n Aidon elämän eväät -strategian tavoitteena on elinvoimainen, muutoksiin kyvykäs Koillismaa, jonka asukkaat arvostavat ympäristöään, elinkeinojaan ja kaikkia ikäpolvia.**

2. Leader-ryhmän tehtävät ja rooli paikallisena kehittäjänä

Koillismaan Leader ry on Kuusamon, Posion ja Taivalkosken kuntien alueella toimiva maaseudun kehittämissyhistys, jonka tärkein tehtävä on toteuttaa alueellaan Leader-toimintaryhmätyötä. Yhdistys aktivoi ja auttaa toiminta-alueen kehittämisestä kiinnostuneita ihmisiä, elinkeinonharjoittajia, yhteisöjä ja muita toimijoita omaehtoisen maaseudun kehittämistyön toteuttamisessa. Sitä kautta edistetään alueen henkistä ja taloudellista kehittymistä, asukkaiden hyvinvointia ja sosiaalista osallisuutta. Koillismaan Leader ry on perustettu vuonna 1999 Myötäle ry -nimisenä ja se on toiminut Leader-ryhmänä vuodesta 2007 alkaen. Sitä ennen maaseudun kehittämistyötä on tehty kansallisin varoin.

Yhdistyksen jäsenenä on sekä yksityisiä henkilöitä, yrityksiä, yhdistyksiä ja toiminta-alueen kunnat. Leader-ryhmä toimii tiiviissä yhteistyössä alueen muiden kehittäjien, kuntien, rittäjien ja yhteisöjen kanssa. Yhteistyösuhteet alueen kuntiin ovat vahvat paitsi hallituksen jäsenten, mutta myös viranhaltijoiden kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Hankkeiden hakijoina ja toteuttajina on laaja kirjo yhdistyksiä kylätoimijoista metsästysseuroihin, kalastuskunnista urheiluseuroihin ja kulttuuritoimijoista 4H-yhdistyksiin. Yritysten tukeminen on aina ollut Koillismaan Leader ry:n tärkeimpiä painopisteitä, ja alueen yritykset ovat aktiivisesti kehittäneet toimintaansa Leader-rahoituksen avulla.

Koillismaan Leader ry on analysoinut rooliaan paikallisena kehittäjänä dynaamisen verkostanalyysin, hanketoteuttajien ja sidosryhmien antaman palautteen sekä itsearvioinnin avulla, peilaten toimintaansa Leader-periaatteisiin. Näitä ovat alueperusteisuus, alhaalta ylös, paikallinen kumppanuus, monialaisuus, innovatiivisuus, alueiden välinen ja kansainvälinen yhteistyö sekä verkostoituminen. Analyysissä päädyttiin samoille linjoille v. 2020 julkaistun Leader-toimintatavan valtakunnallisen arvioinnin tulosten kanssa: Parhaiten ovat toteutuneet alueperusteisuus, alhaalta ylös -periaate, paikallinen kumppanuus ja monialaisuus. Koillismaan Leaderin toiminta-alue on luonteva ja selkeä, toiminnan perustana on osallistavasti laadittu paikallinen maaseudun

kehittämisstrategia. Perusteet ja aloitteet kehittämiselle nousevat alueelta ja sen paikallistoimijoilta, toimien toteuttamisessa ja yhdistyksen päätöksenteossa ovat mukana niin julkinen hallinto, yritykset ja yhteisöt kuin paikalliset asukkaatkin. Koillismaan Leader ry:n maaseudun kehittämisstrategia on monialainen, sisältäen niin yritysten kuin yhteisöjen kehittämistä sekä oman rahoitusvälinen nuorten hankkeille. Strategian toteuttamiseksi ovat käytössä kaikki tukimuodot ja hankkeiden kustannusmallit.

Koillismaan Leader nähdään yhteistyökumppaneiden näkökulmasta erityisesti pienten ja aloittavien yritysten sekä paikallisyhteisöjen merkittävänä tukijana. Yhteistyö alueen yritysneuvojien kanssa on saumatonta ja pienetkin yhteisöt rohkenevat toteuttaa hankkeita, koska luottavat saavansa neuvontaa kaikissa niiden toteuttamiseen liittyvissä vaiheissa. Koillismaan Leader tunnetaan aidosti jalkautuvana, helposti lähestyttävänä paikallistoimijana, jolla on oma roolinsa alueen kuntien, ELY-keskusten ja elinkeino-yhtiöiden ja -toimien kehittämistyön rinnalla. Rahoitetut kehittämishankkeet ovat pääsääntöisesti olleet kustannusarvioltaan pienehköjä, monet sellaisia, jotka eivät olisi muualta saaneet rahoitusta. Hankkeiden teemat heijastavat paikallisille tärkeitä asioita ja ne ovat vastanneet ruohonjuuritason tarpeisiin. Kehittäjäroolia on toteutettu lisäksi omilla, strategisesti tärkeillä hankkeilla esimerkiksi kylien kehittämisen, paikalliskulttuurin ja nuorten osallisuuden lisäämisen teemoissa. Toiminnan strategisuus, rohkeammat valinnat ja verkostojen aktiivinen luominen ovat tulevalle kaudella keinoja, jolla kehittäjäroolia vahvistetaan edelleen.

Innovatiivisuuden, alueiden välisen ja kansainvälisen yhteistyön sekä verkostoitumisen periaatteiden toteuttamisella on Leader-toimintatavan arvioinnin mukaan eniten vaikutusta Leader-toiminnan lisäarvon kehittämiseen. Koillismaan Leader ry tulee sekä omassa toiminnassaan että rahoitettavien hankkeiden valinnassa ottamaan askelia innovatiivisempaan suuntaan, kokeilemaan uusia toimintatapoja tavanomaisempien ja sinänsä hyväksi koettujen lisäksi. Alueiden välistä ja kansainvälistä yhteistyötä lisätään, siitä on jo hyviä kokemuksia esimerkiksi vertaisarvioinnin, alueiden välisten ja kansainvälisyyttä sisältävien hankkeiden ja kontaktien kautta. Dynaaminen verkostanalyysi osoitti, että erityisesti omalla alueella Koillismaan Leader ry on hyvin verkostoitunut, mutta voisi laajentaa verkostoaan Koillismaan ulkopuolisiin toimijoihin. Oman alueen sisälläkin on heikkoja ja puuttuvia yhteyksiä, joiden vahvistaminen ja kohtauttaminen perinteisten yhteistyökumppanien kanssa mahdollistaa uudet ja innovatiiviset avaukset.

Kuntarahalla on toteutettu vuodesta 2014 alkaen Nuorisoleader -rahoitusta, josta vähintään kolmen 13–25-vuotiaan nuoren muodostama ryhmä voi hakea tukea itse suunnittelemiinsa hankkeisiin ja yksittäiset nuoret yrittäjyyskokeiluihin. Tuen enimmäismäärä on 500 euroa. Vuonna 2022 toimintansa aloittanut Koillismaan Leader ry:n nuorisotyöryhmä lisää nuorten roolia paikallisessa kehittämisessä: Nuorisotyöryhmä käsittelee Nuorisoleader -rahoitushakemukset ja ideoi Koillismaan Leaderille nuorten näkökulmasta kiinnostavaa toimintaa.

Koillismaan Leader ry:n toiminta-alueen väestö vähenee, ja alittaa Leader-ryhmille tulevalle rahoituskaudelle asetetun 20 000 asukkaan vähimmäismäärän näillä näkymin 2030-luvun alkupuolella. Koillismaan Leaderin tavoitteena on jatkossakin säilyä alueen elinvoimaa paikallisesti kehittäväksi toimijaksi ja löytää keinoja, joilla se on mahdollista. Älykäs sopeutuminen, verkostoituminen, resurssien yhdistäminen ja monialaisuus ovat siinä avaintekijöitä. Alueen kunnat ovat toimintaamme sitoutuneita ja vaikka välimatkat ovat maltillisemmat esimerkiksi maan pohjoisimpiin alueisiin verrattuna, menetettäisiin iso osa aitoa paikallisuutta, jos yhdistyksemme esimerkiksi yhdistyisi johonkin toiseen Leader-ryhmään. Kaikkia vaihtoehtoja on kuitenkin punnittava, jotta löydetään alueen kehittämisen kannalta paras vaihtoehto, mikäli tällaisia ratkaisuja joudutaan tekemään.

3. Tiivistelmä strategian valmisteluprosessista

Aidon elämän eväät -strategian valmisteluprosessi on ollut pitkä; ensimmäinen tilaisuus, joissa kerättiin tietoa alueen kehittämistarpeista, järjestettiin kesän 2019 aikana. Valmistelua on jatkettu osallistavasti kevääseen 2022 saakka. Koronapandemia ja sen aiheuttamat kokoontumisrajoitukset vaikuttivat merkittävästi osallistamisen tapoihin mutta myös alueen asukkaiden osallistumisaktiivisuuteen. Kun kokoontumisia ei voitu järjestää, hyödynnettiin etäyhteyksiä niin yleisissä kuin teemallisissakin työpajoissa sekä alueen kehittämisasiantuntijoiden haastatteluisia. Lisäksi käytettiin sähköisiä ja paperisia kyselyjä sekä hyödynnettiin muiden toimijoiden tekemiä kartoituksia. Sähköinen kysely osoittautui ennakoitua suosittumaksi tavaksi osallistua, vastauksia saatiin paljon paitsi alueella vakinaisesti asuivilta myös muualta Suomesta, oletettavasti vapaa-ajan asukkailta.

Kokoontumisrajoitusten puitteissa järjestettiin myös fyysisiä kokoontumisia, kesäaikaan ulkotiloissa ja myöhemmin esimerkiksi kuntakohtaisina työpajoina. Niihin osallistuminen oli paikoin aktiivista, toisinaan hyvinkin niukkaa. Hyviä osallistamisen paikkoja ovat olleet muiden järjestämien tilaisuuksien yhteydessä toteutetut ”minityöpajat”. Tärkeitä tietolähteitä ovat olleet mm. alueen kuntien strategiaprosessit ja valmistuneet strategiat, alueelliset ja paikalliset suunnitelmat sekä kansalliset tutkimukset ja hankkeiden tulokset.

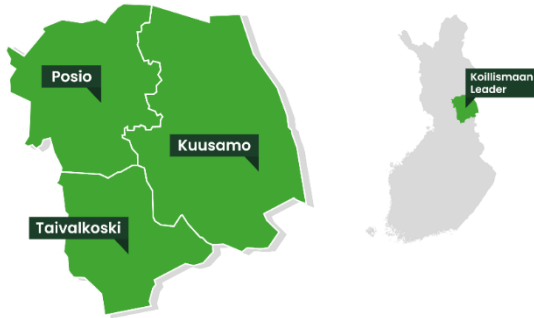
Verrattuna kauden 2014–2020 valmisteluun, nuorten ääntä on kuultu huomattavasti enemmän. Heille on tarjottu mm. omia työpajoja kouluilla ja nuorisovaltuustoissa sekä toteutettu nuorille suunnattuja kyselyjä. Valmisteluprosessiin on haettu näkökulmia kohdennetusti myös mm. kylätoimijoilta, vesistötyöpajasta, yrittäjäjärjestöiltä, sosiaali- ja terveysalan yhdistyksiltä, kulttuuritoimijoilta ja muilta alueen kehittäjätahoilta.

Koillismaan Leader ry:n hallitus on työstänyt strategiaa Leader-ryhmien haun ensimmäisen vaiheen osalta hallituksen kokousten yhteydessä ja toisessa vaiheessa, valmistelutuen resursseilla myös pelkästään strategiatyöhön keskittyvissä tilaisuuksissa. Varsinainen kirjoitustyö on toteutettu Koillismaan Leader ry:n henkilöstön toimesta, samoin kuin strategian valmistelua pohjustaneet työpajat ja kyselyt. Etätyöpajoissa hyödynnettiin agrologiopiskelijan työpanosta. Aidon elämän eväät -strategian luonnosta esiteltiin Teamsin välityksellä kahdessa eri tilaisuudessa ja se on ollut nähtävillä Koillismaan Leader ry:n www-sivuilla.

4. Toiminta-alueen kuvaus ja nykytilan analyysi

4.1. Kunnat ja alueen erityispiirteet

Koillismaan Leader ry:n toiminta-alueeseen kuuluvat Kuusamon kaupunki sekä Taivalkosken kunta Pohjois-Pohjanmaan maakunnasta sekä Posion kunta Lapista. Kunnat kuuluvat toiminta-alueeseen kaikilta osiltaan. Puhuessaan Koillismaasta alueen asukkaat tarkoittavat juuri näitä kolmea kuntaa, seutukunta- ja maakuntarajat ovat toissijaisia. Kuusamo on alueen taloudellinen keskus, jolla on pitkät perinteet tunnettuna matkailualueena mutta viime vuosina myös alkutuotannossa vahva Posio on profiloitunut erityisesti kestävän matkailun osalta. Taivalkoski on alueen teollistunein kunta, kulttuuripitäjä, jossa Kalle Päätalon perintö elää vahvana.

Alueen yhteenlaskettu pinta-ala on 12 011 km², siitä n. 12 % on erilaisia vesistöjä. Ilmastossa erottuvat selkeästi neljä vuodenaikaa ja Ilmatieteen laitoksen vuodenaikatilastojen 1991–2020 mukaan vuoden keskilämpötila on 0,7 celsiusastetta. Terminen kasvukausi kestää Koillismaalla n. 130 päivää, lumipeitepäiviä on vuodessa n. 200, lumipeitteen paksuus on suurimmillaan n. 80 cm.

Maisemaa hallitsevat vaarat, metsät, vesistöt ja suot. Kuusamon alue on ylätasankoa, korkeus merenpinnasta on yli 250 metriä. Posio on Lapin maakunnan kunnista vesistörikkein, 14,1 % sen pinta-alasta on vesistöjä. Taivalkosken alueesta lähes kolmannes on soita, joita on etenkin kunnan itäosassa, pohjois- ja länsiosa kunnasta on vaaramaisemaa. Koillismaan alueella sijaitsee kolme kansallispuistoa: Syötteen, Riisitunturin ja Oulangan kansallispuistot.

Koillismaan Leader ry:n toiminta-alue sijaitsee kaukana suuremmista keskuksista, kuten Oulun ja Rovaniemen maakuntakeskuksista. Etäisyys Kuusamosta Ouluun on 215 ja Rovaniemelle 190 kilometriä. Kuusamon ja Posion sekä Kuusamon ja Taivalkosken keskustaajamien välinen etäisyys on n. 60 kilometriä, Posion ja Taivalkosken keskustaajamien välinen etäisyys on n. 80 kilometriä. Erityisesti alueen reunoilta etäisyydet keskustaajamiin voivat kuitenkin muodostua pitkiä.

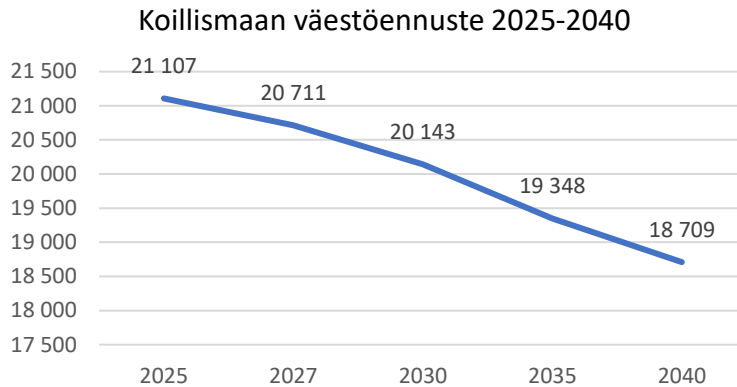
Raideliikennettä ei ole ja muutkin julkiset yhteydet ovat vähenemässä, erityisesti alueen sisällä ei julkista paikallisliikennettä juuri ole. Kuusamossa on lentokenttä, joka on erittäin tärkeä kansainväliselle matkailulle mutta myös kotimaisen saavutettavuuden kannalta. Suurin osa alueen tavara- ja henkilökuljetuksista hoidetaan kuitenkin teitä pitkin. Kiinteä laajakaista vähintään 30 Mbit/s latausnopeudella oli saatavissa 32 %:lla kuusamolaisista, 3 %:lla posiolaisista ja 98 %:lla taivalkoskelaisista kotitalouksista 31.12.2021 (Lähde: Traficom).

Sijainti Venäjän vastaisella rajalla ja kansainvälinen rajanylityspaikka ovat tuoneet Koillismaalle yhteyksiä itänaapuriin ja venäläiset matkailijat ovat osaltaan pirstäneet aluetaloutta ennen koronaa. Venäjän hyökkäys Ukrainaan on johtanut vuosikymmenten aikana rakennettujen yhteyksien ja yhteistyön katkeamiseen, eikä niiden palautuminen lähivuosina vaikuta todennäköiseltä.

4.2. Väestö

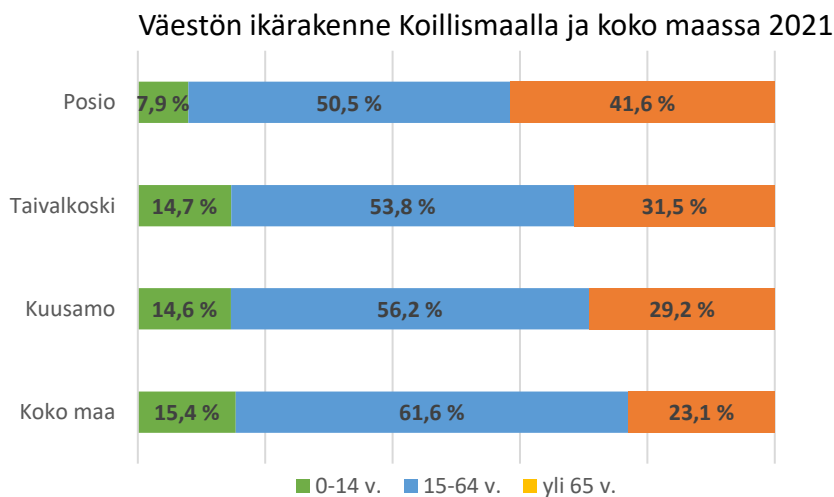
Koillismaan Leaderin toiminta-alue on Suomen ympäristökeskuksen vuonna 2018 päivittämän kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan lähes kokonaan harvaan asuttua maaseutua. Vuoden 2019 tietojen mukaan väestöstä 45 % asuu harvaan asutulla maaseudulla, 17 % ydinmaaseudulla ja 38 % maaseudun paikalliskeskuksessa. Vuoden 2021 lopussa alueella asui yhteensä 22 144 asukasta, vähennystä edelliseen vuoteen oli 133 henkilöä. Kuusamon asukasluku oli 15 165, Taivalkosken 3 913 ja Posion 3 066 henkilöä (Lähde: Tilastokeskus, kuntien avainluvut 2021).

Tämänhetkisen (v. 2021) väestöennusteen mukaan asukkaiden määrä tulee laskemaan 20 000 alapuolelle vuonna 2031. Väestön vähenemisen ennakoitu vauhti on hidastunut edellisestä, vuoden 2019 ennusteesta mutta käännettä väestön määrän kasvusuuntaan ei lähitulevaisuudessa ole näköpiirissä. (Lähde: Tilastokeskus, 2019 ja 2021)

Kuvio 1. Koillismaan Leader ry:n toiminta-alueen väestöennuste. Lähde: Tilastokeskus.

Koillismaan väestö on koko maahan verrattuna ikääntynyttä; Kuusamossa ja Taivalkoskella ollaan lähempänä valtakunnallista keskiarvoa alle 15-vuotiaiden osalta mutta yli 65-vuotiaiden osuudessa ero koko maan keskiarvoon on selvästi suurempi. Posiolla yli 41 % asukkaista on yli 65-vuotiaita. Tilastokeskuksen mukaan ulkomaan kansalaisten osuus Koillismaan väestöstä on kasvanut tasaisesti 2000-luvun aikana mutta se on selvästi alhaisempi, kuin Suomessa keskimäärin. Koillismaan väestöstä 1,7 % oli vuonna 2021 muita kuin Suomen kansalaisia, kun koko maan keskiarvo on 5,3 %.

Kuvio 2. Väestön ikärakenne Koillismaan kunnissa ja koko maassa. Lähde: Tilastokeskus, väestön ikärakenne v. 2021.

Koillismaan alueen todellinen väestömäärä on kuitenkin suurempi, kuin rekisteriväestön ja vilkkaimmat matkailusesongit vähintäänkin kaksinkertaistavat väkimäärän tilapäisesti. Pelkästään Kuusamossa arvioidaan vuoden 2020 ajan asuneen n. 15 000 vakituiseen asukkaaseen lisäksi n. 5 000 työssä vapaa-aikaansa viettävää henkilöä. Tilastokeskuksen mukaan kesäasukkaita oli Koillismaalla v. 2020 yhteensä 13 201 henkilöä vakinaisen väestön lisäksi, Posiolla heitä oli n. 22% enemmän kuin vakituksia asukkaita. Koillismaan suosio vapaa-ajan asuntojen rakentamisalueena on noussut koko

2000-luvun ja koronapandemia on lisännyt sitä. Vuonna 2021 Kuusamo oli Suomen seitsemänneksi mökkirikkein kunta.

Kausiasukkaat, matkailijat ja etätyön tekijät ovat merkittävä lisä Koillismaan elinvoimaisuudelle, mahdollistaen mm. monipuolisemman palvelurakenteen, kuin mitä rekisteriväestön voimin kyettäisiin ylläpitämään. Toisaalta matkailijoiden suuri määrä kuormittaa ympäristöä, ja toimialojen erilaiset intressit törmäävät esimerkiksi matkailualueiden, kaivostoiminnan tai tuulivoiman rakentamisen edellytysten sijoittuessa samoille alueille. Matkailun kestävyys on nopeasti noussut merkittäväksi kilpailutekijäksi ja koillismaalaiset yritykset ovat ripeästi lähteneet mm. sertifioimaan toimintaansa kestävyyskriteerit täyttäväksi.

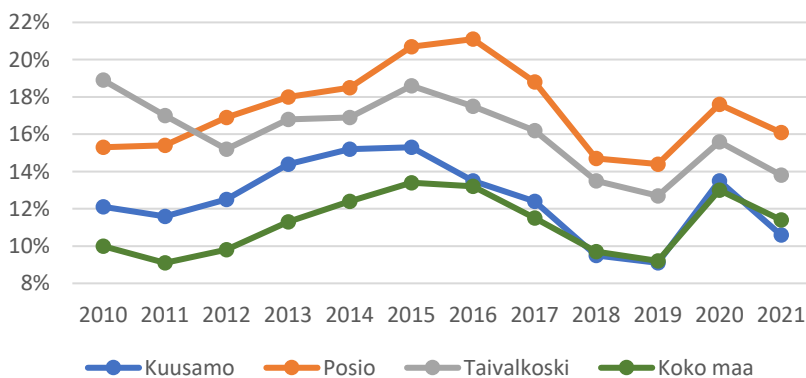
4.3. Koulutus ja työllisyys

Koillismaan Leader ry:n toiminta-alueen kunnissa on kaikissa oma lukio, Taivalkoskella on lisäksi Oulun seudun ammattioppilaitokseen kuuluva metsäoppilaitos ja Kuusamossa useita koulutusaloja tarjoava Kainuun ammattiopiston yksikkö. Lisäksi Koillis-Suomen Aikuiskoulutus Oy tarjoaa alueella tutkinto- ja oppisopimuskoulutusta sekä valmennuspalveluita.

Koulutusrakenteessa näkyy se, että korkea-asteen oppilaitoksia ei alueella ole: Koillismaan Leaderin alueen kunnissa korkeakoulutettuja on keskimäärin 19 % kaikista 15 vuotta täyttäneistä asukkaista. Toisen asteen koulutuksen on suorittanut 50 % ja pelkän perusasteen suorittaneita on 31 %. Vastaavat valtakunnalliset osuudet ovat korkea-aste 33 %, toinen aste 42 % ja perusaste 26% (Lähde: Tilastokeskus, 15-vuotta täyttäneiden koulutusaste v. 2020). Monimuotoisen opiskelun mahdollisuudet ovat kuitenkin tehneet yliopisto- ja ammattikorkeakouluopinnot saavutettaviksi paikasta riippumatta ja yhä useampi koillismaalainen hyödyntääkin niitä omalta paikkakunnaltaan käsin.

Alueen työttömyysaste on ollut laskussa koko 2010-luvun loppupuolen, ollen Kuusamossa n. 10 % työvoimasta, Taivalkoskella n. 14 % ja Posiolla n. 17 %. Koronapandemia nosti erityisesti matkailuvaltaisen Kuusamon työttömyysastetta, joka oli vuoden 2020 kesäkuussa jopa 19,8 %. Sittenkin työllisyys on kohentunut, mutta ei vielä aivan koronaa edeltäneelle tasolle.

Työttömien osuus työvoimasta Koillismaalla ja koko maassa 2010 - 2021

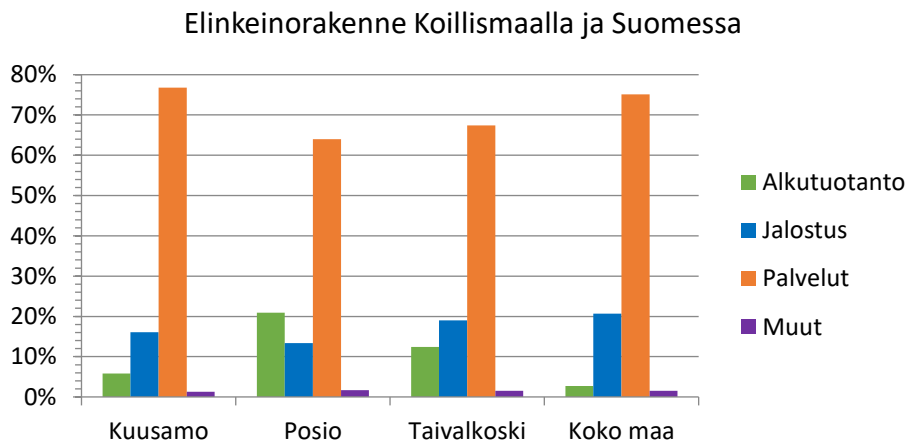

Kuvio 3. Työttömien osuus työvoimasta Koillismaalla ja koko maassa vuosina 2010–2021. Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilastot

Vaikka työttömyyttä on, myös työvoiman saatavuudessa on ongelmia esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla sekä ravintolapalveluissa. Nuorten poismuutto on osasy työvoiman saatavuusongelmiin, suuri osa lähtee alueelta opiskelujen johdosta eikä palaa enää takaisin. Monilla on kuitenkin vahva koillismaalainen identiteetti ja he haluavat palata mahdollisimman pian tai pysyvät asuinpaikkakunnallaan.

4.4. Elinkeinorakenne ja talous

Koillismaan Leaderin toiminta-alueella elinkeinorakenne on palvelupainotteinen; 70 % työpaikoista on palvelualoilla, joista noin viidennes matkailun toimialalla. Jalostuksen osuus on 16 % ja alkutuotannon 14 %. Posiolla on suhteellisesti enemmän alkutuotantoa, Kuusamossa palveluita ja Taivalkoskella jalostusta. Kotimaisen matkailun lisääntyminen on suosinut erityisesti Kuusamoa ja Posiota, mm. kansallispuistoihin suuntautuvan matkailun ansiosta. Paikallisten raaka-aineiden jalostusaste ei ole kovin korkea muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, esimerkiksi poronlihasta ja kalasta suuri osa jalostetaan alueen ulkopuolella, vaikka raaka-aineen saatavuus on hyvä. Kalanjalostukseen on kuitenkin tulossa investointeja lähivuosina.

Kuvio 4. Elinkeinorakenne Koillismaalla ja koko maassa v. 2019. Lähde: Tilastokeskus, alueaikasarjat.

Koillismaan Leader ry:n toiminta-alueella on yhteensä 1 486 yritystä, joista 1 412 on mikroyrityksiä. Ne työllistävät keskimäärin 23 % alueen kaikista työllisistä ja kaikkien yritysten työpaikoista mikroyrityksissä on Kuusamossa 39 %, Posiolla 50 % ja Taivalkoskella 57 % (Lähde: MY-tilastot 2020 / Oulun yliopisto).

Alueen kuntien talous on viime vuodet ollut kohtuullisen hyvässä kunnossa ja käynnissä on mittavia investointeja mm. infrastruktuuriin. Koronapandemia heikensi monen matkailuyrityksen toimintaedellytyksiä mutta osan tilanne ja taloudellinen tulos on jopa parantunut. Kotimaisten matkailijoiden määrän kasvu on osittain korvannut ulkomaisten matkailijoiden puuttumisen ja esimerkiksi vähittäiskaupassa on tehty jopa myyntiennätyksiä.

4.5. Yhdistykset ja kylät

Paikalliset yhdistykset ovat merkittävä resurssi alueen asukkaiden hyvinvoinnin ja viihtyvyyden ylläpitämisessä ja lisäämisessä. Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisterissä on 617 yhdistystä, joiden kotipaikka on Koillismaan Leaderin toiminta-alueella. Yhdistykset ovat tärkeitä virkistystoiminnan, palveluiden ja tapahtumien tuottajia, ne vaikuttavat yhteiskunnallisesti ja

kasvattavat osaamista. Yhdistyksissä toimivat vapaaehtoiset tekevät mahdolliseksi mm. vuotuiset harrastajateattereiden näytelmät ja monet muut kulttuuritapahtumat, järjestävät suuriakin urheilutapahtumia kuten pohjoismaisten hiihtolajien maailmancupin kisat Rukalla, tuottavat vertaistukeen perustuvia palveluja ja pitävät yllä kylien elinvoimaa ja turvallisuutta.

Yhteisöllisyydestä kertoo se, että talkoolaisia riittää ja monen yleishyödyllisen hankkeen rahoituksesta ainakin osa koostuu vastikkeettomasta työstä. Mutta väestön ikärakenne näkyy väistämättä myös yhdistysaktiivien joukossa, toimijat ikääntyvät ja nuoria on vaikea saada houkuteltua mukaan, jolloin harvemmaksi käyvä joukko kuormittuu ja väsyä. Tämä on johtanut esimerkiksi tapahtumien näivettymiseen ja jopa loppumiseen. Toisaalta uudet toimintamallit, kuten vapaammin organisoitunut Taiteiden yö -tapahtuma on kasvattanut suosiotaan vuosi vuodelta.

Koillismaalla on vahvoja kyliä, joissa on vielä mm. koulu ja vireää toimintaa mutta paljon myös hiipuvia alueita, joista asukkaat muuttavat kuntakeskuksiin. Elinvoiman säilymisen kannalta vapaa-ajan- ja kausiasukkaat ovat tulleet yhä tärkeämmiksi ja monissa kylissä he ovatkin tiiviisti mukana yhteisön toiminnassa. Kunnat ovat osaltaan tarttuneet monipaikkaisuuden mahdollisuuksiin ja edistävät mm. tietoliikenneyhteyksien parantamista, jotta työskentely, yrittäminen ja palvelujen käyttäminen olisi entistä sujuvampaa. Nopeat tietoliikenneyhteydet ovat toistaiseksi kuitenkin vain harvojen koillismaalaisten ulottuvilla ja kuituverkon rakentaminen on edennyt hitaasti.

5. Kehittämistarpeet

Tietoa Koillismaan Leader ry:n toiminta-alueen kehittämistarpeista on kerätty alueen asukkailta laajasti osallistamalla. Kehittämistarpeiden ja mahdollisuuksien analysoinnissa on käytetty SWOT-analyysiä, jonka perusteella oheiseen taulukkoon on kiteytetty alueen olennaisimmat vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Analyysin pohjalta voidaan tunnistaa eri tasoisia asioita: Sellaisia, joihin Leader-toiminnalla voidaan vaikuttaa merkittävästikin ja niitä, jotka ovat valtakunnallisia tai globaaleja ja joihin paikallisilla toimilla ei ole suoraa tai välitöntä vaikutusta. Valitsemalla kehittämisen painopisteet siten, että ne toimivat samaan suuntaan kunnittaisten, alueellisten ja valtakunnallisten ohjelmien ja strategioiden kanssa, lisätään paikallisten toimien vaikuttavuutta.

SWOT-analyysi perustuen alueen kuvaukseen

Vahvuudet – rakenna näille	Heikkoudet – korjaa ja lievennä
<ul style="list-style-type: none">• Monimuotoinen ja puhdas luonto• Selkeät vuodenajat• Maa- ja metsätalous, porotalous, kalastus• Alueen vetovoimaisuus• Palvelut ja harrastusmahdollisuudet• Matkailu vahvana toimialana ja työllistäjänä• Alueen identiteetti ja kulttuuri, kotiseuturakkaus	<ul style="list-style-type: none">• Väestön ikääntyminen ja väheneminen• Elinkeinojen vastakkainasettelu ja kehittämisen hitaus• Työpaikkojen ja työnhakijoiden kohtaanto-ongelma• Palvelut, julkiset ja logistiset yhteydet eivät kaikkien saavutettavissa pitkien etäisyyksien takia• Nuorten poismuutto• Kokeilunhaun ja uskalluksen puute• Tietoliikenneyhteyksien ja muun infran laatu ja saatavuus vaihtelee

Mahdollisuudet – hyödynnä nämä	Uhat – varaudu
<ul style="list-style-type: none"> • Maaseudun ja alkutuotannon arvostuksen nousu • Energia- ja ruokahuollon omavaraisuuden lisääntyminen • Kohtuullisen elämäntavan arvostus • Lisääntyvä etätyö, kaksoiskuntalaisuus ja maahanmuutto • Turvallisen ja lähellä tuotetun ruoan arvostuksen kasvu, vähähiilisyys • Uudet ja monimuotoiset kouluttautumismuodot 	<ul style="list-style-type: none"> • Globaalit terveys- ja turvallisuusriskit • Taloustilanteen nopeat muutokset ja niiden vaikutukset • Päätöksenteon keskittyminen • Kuljetuskustannusten hallitsematon nousu • Liikenneyhteyksien vähentäminen, mm. lentoliikenne • Alkutuotannon kannattavuuden heikentyminen edelleen

Kehittämisen painopisteiden määrittelyn lähtökohdaksi on valittu vahvuuksien hyödyntäminen mahdollisuuksien avulla ja heikkouksien lieventäminen. Tunnistetut uhat ovat sellaisia, joihin Leader-toiminnalla emme voi suoraan vaikuttaa mutta varautumista voidaan tehdä. Tärkeimmät vahvuudet ovat luonto, matkailu, palvelut ja identiteetti.

5.1. Hyödynnettävät vahvuudet

Koillismaan alueella on runsaasti vahvuuksia ja mahdollisuuksia, joiden kautta sen elinvoima voi säilyä ja kehittyä. Puhdas luonto tarjoaa mahdollisuuksia sekä yritystoiminnalle että asukkaiden ja matkailijoiden hyvinvoinnille. Se edellyttää, että monimuotoisuudesta huolehditaan ja luonnon hyödyntämistä kehitetään entistä kestävämpään suuntaan. Sekä pienet, ihmisten arjesta lähtevät teot mutta myös laajemmat, ympäristöä kuormittavien toimien vähentämiseen tai niiden kompensointiin liittyvät toimet ovat myös paikallisen kehittämisen tärkeitä teemoja tulevaisuudessa.

Selkeät, toisistaan erottuvat vuodenaajat ovat vahvuus niin matkailun kuin vakinaisten asukkaidenkin kannalta. Lumivarmuus talvella, hangilta koskien kuohuihin etenevä kevät, yöttömän yön kesä ja ruskan mukanaan tuova syksy tarjoavat vuodenierron mukaan vaihtuvia elämyksiä. Koillismaa on vetovoimainen alue pitkälti luonnonläheisyytensä ansiosta. Myös turvallisuus, väljyys ja kiireettömyys nousivat tärkeinä esiin, kun alueen asukkailta ja täällä vierailevilta tiedusteltiin, mikä tekee Koillismaasta heille veto- ja pitovoimaisen. Näitä ominaisuuksia on kehitettävä ja niistä on viestittävä edelleen, jotta alueesta kiinnostuneista saataisiin uusia asukkaita, pysyvästi tai osaksi vuotta.

Alkutuotanto on tällä hetkellä kriisissä, joka johtuu kannattavuuden nopeasta heikkenemisestä. Koillismaalla nähdään kuitenkin, että maa-, metsä- ja porotalous sekä kalastus ovat sellaisia vahvuuksia, joista on syytä pitää kiinni myös vaikeina aikoina. Lähellä, turvallisesti ja kestävästi tuotettu ruoka on paitsi huoltovarmuus- myös elämälaatuksymys. Elintarviketurvallisuuden, lähiruoan ja vähähiilisen kuluttamisen arvostus tulee kasvamaan edelleen, joten paikallisille tuotteille on jatkossa enemmän kysyntää. Uusia ratkaisuja tarvitaan siihen, miten tuotteet saadaan kuluttajien saataville kohtuullisin kustannuksin. Jalostusastetta nostamalla tuotteista saadaan parempi hinta, joten jalostustiloihin tulee investoida ja kehittää toimintamalleja, joiden avulla ne voisivat olla useamman tuottajan saavutettavissa.

Matkailu on ja tulee olemaan vahva toimiala Koillismaalla, se luo edellytyksiä yrittäjyydelle myös muilla toimialoilla. Talvimatkailun lisäksi kesäajan matkailijamäärät ovat kasvussa ja alueen kunnat

ovat omissa strategioissaan linjanneet matkailun olevan mm. puutoimialan ja biotalouden ohella niitä kärkitoimialoja, joiden toimintaedellytyksiin investoidaan. Matkailun kestävyys on noussut nopeasti merkittäväksi kilpailueduksi, jota on edelleen kehitettävä yritysten yhteistyöllä ja osaamista lisäämällä. Profiloituminen ja erikoistuminen ovat keinoja, joilla pienetkin yritykset ja alueet voivat menestyä ja siinä Koillismaan alueen toimijat voivat edelleen kehittyä. Alueella on matkailukeskusten tarjonnan lisäksi paljon pieniä, ”salattuja helmiä”, kuten luontopolkuja ja maisemakohteita, joiden esille tuominen monipuolistaisi virkistysmahdollisuuksia ja lähimatkailun edellytyksiä.

Kuusamon, Posion ja Taivalkosken kunnissa on hyvät edellytykset sujuvalle arjelle. Vaikka kaikkia suurempien kaupunkien palveluita ei olekaan saatavilla, peruspalvelut toimivat ja kunnat ovat satsanneet harrastusmahdollisuuksiin. Erityisesti luontoon ja liikuntaan liittyvissä harrastuksissa on monipuolista tarjontaa mutta mahdollisuuksia on hyvin myös kulttuurin ja kädentaitojen aloilla. Kunnat tekevät tiivistä yhteistyötä seurojen ja yhdistysten kanssa, resursseja yhdistämällä palveluita voidaan tarjota myös muualla kuin keskustajamissa. Sosiaali- ja terveystalouden järjestämisen siirtyminen kunnilta hyvinvointialueille korostaa kuntien elinvoimatehtävää, ja siinä yhteistyötä kolmannen ja neljännen sektorin kanssa tulee edelleen lisätä.

Koillismaalla on pitkät perinteet luontaisena työssäkäynti-, asiointi- ja yhteistyöalueena. Asukkailla on lisäksi vahvat paikkakuntakohtaiset identiteetit, omasta kylästä ja kunnasta ollaan avoimesti ylpeitä. Kuntien ja kylien välillä on tervettä kilpailuhenkeä, luottamuksen ja yhteistyökyvyn lisäksi.

5.2. Korjattavat ja lievennettävät heikkoudet

Heikkouksista suurimpia Koillismaan alueella on väestön ikääntyminen ja väheneminen. Kuolleisuus on syntyvyyttä suurempaa ja alueelta muuttaa pois etenkin nuoria, jotka hakeutuvat opiskelemaan toisille paikkakunnille. Koronapandemia on lisännyt monipaikkaisuutta, ja mahdollisuus etätöihin on houkuttellut Koillismaallekin maalla asumisen kokeilijoita. Monipaikkaisista voi myös tulla vakituisia asukkaita, mikä osaltaan voi lieventää väestön vähenemiskehitystä.

Nopeiden tietoliikenneyhteyksien verrattain huono saatavuus, Taivalkoskea lukuun ottamatta, on alueen merkittävä heikkous, johon tulisi puuttua ripeästi. Monipaikkaisuus edellyttää varmuutta siitä, että tietoliikenneyhteydet eivät muodostu esteeksi tehdä etätöitä Koillismaalta. Kiinnostavimmat mökkitontit ovat sellaisia, joissa on kuituyhteyden lisäksi tieyhteys, sähkö ja vesijohto. Nämä ovat suoraan verrannollisia siihen, kuinka todennäköisesti alue tulee saamaan monipaikkaisia asukkaita. Tieverkon, tietoliikenneyhteyksien ja vesihuollon infrastruktuurin huono kunto voi pahimmillaan vähentää alueen elinvoimaa, joten ne olisi ehdottomasti saatava hyvälle tasolle.

Suuri osa koillismaalaisista nuorista ei palaa opintojen jälkeen kotiseudulleen, vaan jatkaa elämäänsä muualla. Osa nuorista kokee, että haluaa mahdollisimman pian pois eikä näe myönteisenä vaihtoehtona palata. Toisaalta on myös nuoria, jotka eivät lainkaan koe tarvetta edes kokeilla muualla asumista. He ovat täysin tyytyväisiä elämäänsä Koillismaalla, eivätkä tunne jäävänsä paitsi mistään. Jotta nuoret sitoutuisivat paikallisyhteisöihin ja kotiseutuunsa, heillä tulisi olla aitoja kokemuksia vaikuttamisesta ja mahdollisuuksia toimia omaehtoisesti. Kun nuoret saavat positiivisia kokemuksia itselleen tärkeiden asioiden edistämistä, se luo paitsi uskoa omiin kykyihin, myös omaan kotiseutuun paikkana, jossa voi toteuttaa itseään. Myönteiset kokemukset nuorten mielipiteiden arvostamisesta vaikuttavat siihen, millaisena kotipaikkakunta nähdään myös

tulevaisuudessa, kun tulee ajankohtaiseksi pohtia missä työskentelee tai mihin perheen kanssa asettuu.

Kohtuullisen elämäntavan ja maaseudun arvostuksen nousu ovat mahdollisuuksia myös Koillismaalle, siitä johtuen väestön väheneminen voi ainakin hidastua. Samalla tulisi pohtia myös älykkään sopeutumisen keinoja, miten vähemmällä resursseilla voidaan saavuttaa hyvän elämän edellytykset esimerkiksi palvelujen suhteen. Digitalisaation hyödyntäminen on osa ratkaisua kuten myös uudet, joustavat palvelujen tuottamisen tavat ja yhteistyön vahvistaminen kolmannen sektorin kanssa. Esimerkiksi perhehoito voi jatkossa olla sekä työllistymisen ja yrittäjyyden että ikäihmisten asumisen kannalta merkittävä vaihtoehto. Alueen vetovoiman lisäämiseen ja nykyisten asukkaiden viihtyvyyteen ja hyvinvointiin tulee investoida ylläpitämällä ja kehittämällä monipuolisia harrastusmahdollisuuksia yhteistyössä kuntien ja yhdistysten kesken. Työvoimasta on jo puutetta monilla aloilla Koillismaallakin, osaajien pitäminen ja houkuttelu edellyttää mielekkään elämän edellytyksiä myös työn ulkopuolella.

Muun väestön tavoin koillismaalaiset yrittäjät ikääntyvät, joten nuorten kannustaminen yrittäjyyteen ja uudistamaan yritysten toimintaa on tärkeää. Väestön vähentyessä palveluiden kysyntä laskee, joten mahdollisuuksia olisi etsittävä mm. toisia yrityksiä palvelevasta toiminnasta ja monialaisuudesta. Pitkien etäisyyksien alueella kuljetuskustannukset laskevat kannattavuutta ja nostavat tuotteiden hintoja, erityisesti kun toimijat ja yksiköt ovat pieniä. Jakeluketjujen ja yhteistyön kehittäminen voisivat tuoda uusia ratkaisuja, joissa otetaan myös ympäristöseikat huomioon.

Maaseudun muutoskyvykyys on osa älykästä sopeutumista mutta erityisesti menestymisen edellytys. Uuden oppimista, osaamisen kehittämistä, ongelmanratkaisua ja uudistumishalua tarvitaan sekä yrittämisessä, työssä että vapaa-ajalla. Olennaista on myös tunnistaa trendien joukosta ne, joista tulee merkittäviä. Koillismaalla on oma vahva identiteetti ja toimintatavat, jotka ovat sekä vahvuuksia mutta myös heikkous, jos ja kun ne joskus estävät uudistumista ja kokeiluja. Elinkeinojen vastakkainasettelusta olisi päästävä rakentavaan yhteistoimintaan ja ymmärrettävä, että monipuolisuutta tarvitaan.

Kehittämisen hitautta ja vastakkainasettelua voidaan torjua ja kokeilujen kynnystä laskea kehittämällä verkostokvykyyttä. Verkostojen avulla olemassa olevista resursseista voidaan yhteistyössä kehittää esim. uusia tuotteita, toimintamalleja tai liiketoimintaa. Verkostoitumista alueen ulkopuolelle ja ennakkoluulottomuutta vaihtoehtoisia toimintatapoja kohtaan voidaan kehittää esimerkiksi alueiden välisellä ja kansainvälisellä yhteistyöllä, erilaisia toimijoita ja verkostoja yhdistämällä ja ennen kaikkea toteuttamalla kokeiluja, vaikka kaikki eivät onnistuisikaan.

6. Kehittämisen painopisteet, tavoitteet ja niihin liittyvät toimet

6.1. Kehittämisen painopisteet ja läpileikkaavat teemat

Aidon elämän eväät -strategia perustuu tunnistettuihin paikallisiin vahvuuksiin, niiden hyödyntämiseen mahdollisuuksien avulla ja heikkouksien lieventämiseen. Uhkiinkin varaudutaan, sillä on tärkeä voida luottaa siihen, että tulevista haasteista selvitään, vaikka ei tarkkaan tiedetä mitä on edessä.

Valmisteluprosessin aikana tärkeimmiksi vahvuuksiksi tunnistettiin puhdas luonto, matkailu, toimivat palvelut ja vahva identiteetti. Niille rakennetaan kehittämistoimet, joilla visiota kohti edetään.

Koillismaan Leader ry:n visio vuoteen 2027 on:

Koillismaa on elinvoimainen ja muutoskykyinen alue, jonka asukkaat arvostavat ympäristöään, elinkeinojaan ja kaikkia ikäpolvia.

Visiota tavoitellaan kehittämistoimilla, jotka jakautuvat neljään painopisteeseen:

Yrittäjyys

Asuttavuus

Kestävyys

Nuoret

Kaikissa painopisteissä ovat läpileikkaavina teemoina yhteistyö, kokeilut ja kestävän kehityksen periaatteet. Yhteistyö tarkoittaa alueen sisäistä, alueiden välistä ja kansainvälistä yhteistyötä, josta saadaan lisäarvoa kaikkiin toimenpiteisiin. Kokeilut ovat alueella uusia toiminnan tapoja, joilla pyritään innovatiivisuuteen ja ennakkoluulottomuuteen. Kestävän kehityksen periaatteita noudattamalla toiminnassa otetaan luonnon kantokyvyn ja moninaisuuden säilymisen asettamissa rajoissa tasavertaisesti huomioon ympäristö, ihminen ja talous.

6.2. Yrittäjyys

Alue ei ole elinvoimainen ilman työtä ja toimeentuloa. Kun muut työpaikat vähenevät, yrittäjyys on mahdollisuus työllistyä ja elää maaseudulla. Paikkariippumattomuus tuo tilaisuuksia työllistyä ja yrittää juuri siellä, missä itse haluaa elää. Aidon elämän eväät -strategian **tavoitteena on, että alueelle perustetaan uusia yrityksiä ja syntyy uutta yrittäjyyttä monipuolistamaan elinkeinorakennetta**. Yrittäjyys voi olla päätoimista tai osa-aikaista, usein osa-aikaisen yrittäjyyden kautta siirrytään kokoaikaiseksi tai toimitaan alalla, joka työllistää osan vuodesta. Uusien yritysten perustamista tuetaan yrittäjyyskokeiluilla, rahoittamalla aloittavien yritysten perustamiseen liittyviä toimenpiteitä ja osaamisen kehittämistä. Myös alkutuotannossa voidaan toteuttaa kokeiluja esimerkiksi uusilla tuotteilla tai jalosteilla.

Tavoitteisiin kuuluu myös toimivien yritysten kehittyminen ja kasvaminen, jotta ne voisivat tuottaa toimeentulon yhä useammalle koillismaalaiselle tai varmistaa olemassa olevien työpaikkojen säilymisen. Tätä edistetään tukemalla toimintaansa laajentavien ja kasvattavien yritysten investointeja ja kehittämisen suunnittelua, esimerkiksi asiantuntijapalveluiden hankkimista. **Myös yritysten monialaistuminen on tärkeä tavoite**, useamman tukijalan varassa liiketoiminta ei ole niin haavoittuvaista, kuin kapealla sektorilla toimien.

Yritysten toimintaympäristö muuttuu nopeasti ja ansaintalogiikkaa voi olla tarpeen suunnata uudelleen merkittävästi, lyhyenkin ajan sisällä. Toimintatapojen, tuotteiden ja palveluiden kehittämisellä voidaan vahvistaa yrityksen toimintaa sekä synnyttää myös täysin uutta liiketoimintaa. Tavoitteena on **lisätä koillismaalaisten yritysten osaamista** esimerkiksi digitaalisuuden ja (ennakointi)tiedon hyödyntämiseen, kestävyteen, markkinointiin, tuotekehitykseen ja tuotteistamiseen liittyen. Myös erilaiset selvitykset ja suunnitelmat tuottavat tietoa kehittämistyön perustaksi.

Elinkeinot ja yrittäjyys -painopisteessä tavoitteena on myös **yritysten yhteistyön ja verkosto-osaamisen lisääminen**. Yhdessä tekeminen tuo toimintaan uusia näkökulmia, edistää oppimista ja

synnyttää uusia ideoita. Voimien yhdistäminen voi avata uusia markkinoita ja muodostaa aiempaa kiinnostavampia ja kilpailukykyisempiä kokonaisuuksia, esimerkiksi matkailussa, biotaloudessa ja tuotteiden jalostuksessa. Verkosto-osaamisen kehittäminen on yhä tärkeämpää siirryttäessä yhteistyöverkostoista liiketoimintaekosysteemeihin. Yhteistyön ja verkosto-osaamisen kehittämistä tuetaan esimerkiksi yritysryhmähankkeilla ja kehittämishankkeilla.

Koillismaalla jokainen yritys on maaseutuyritys ja kaikki toimialat ovat tärkeitä. Luonnontuotteiden ja matkailun sekä siihen liittyvien palvelujen kysyntä on kasvussa ja niihin liittyviä paikallisia vahvuuksia kannattaa hyödyntää, mutta tuemme lainsäädännön ja kilpailutilanteen puitteissa yrityksiä myös muilta toimialoilta. Koillismaan Leader ry:n hallitus linjaa erikseen mahdolliset rajaukset tukien myöntämisessä.

Yrittäjyys -painopisteen mittarit
Tuetut yrityskokeilut 10 kpl
Maatalouden kokeilut 3 kpl
Tuettuja yrityksiä 75 kpl, joista syntyneitä uusia yrityksiä 25 kpl
Uudet työpaikat 45 kpl
Uusia tuotteita tai palveluja 50 kpl, joista uusia jalosteita 5 kpl
Parannettuja tuotteita tai palveluja 30 kpl
Yritysryhmähankkeet 3 kpl
Selvitykset tai suunnitelmat 3 kpl
Osaamisen merkittävä kasvu 80 %:lla kehittämistoimiin osallistuneista yrityksistä

6.3. Asuttavuus

Jotta Koillismaa olisi jatkossa entistä houkuttelevampi alue asua ja vieraila, Aidon elämän eväät -strategian **tavoitteena on hyvän ja turvallisen arjen edellytysten kehittäminen**. Vaikka harrastusmahdollisuudet koetaan jo hyväksi, etenkin nuoret ovat toivoneet niiden monipuolistamista entisestään. Myös luontokohteiden virkistyskäytön kehittäminen esimerkiksi rakenteita ja reittejä parantamalla ja niiden löydettävyyttä kehittämällä tukee tätä tavoitetta. Kansallispuistojen tunnetut vierailukohteet ovat vetovoimaisia, mutta niiden lisäksi tarvitaan kiinnostavien lähi- ja kylämatkailukohteiden esille tuomista, jotta matkailijamäärät eivät kuormita niitä liikaa.

Turvallisuus ja varautuminen kriiseihin on noussut esille voimakkaasti ja harvaan asutulla alueella sitä voidaan lisätä esimerkiksi varustamalla kylätaloja ja lisäämällä asukkaiden tietoja, taitoja ja omavaraisuutta. Kylissä on paljon ikääntyviä asukkaita, ja etenkin he ovat nostaneet esiin huolensa turvallisuudesta. Hyvässä arjessa on yhteisöllisyyttä ja sitä lisätään yhteisöjen toimintamahdollisuuksia kehittämällä. Kuntien, kolmannen ja neljännen sektorin yhteistyön lisääminen sisältää paljon mahdollisuuksia palvelutuotannosta uusien toimintamallien kehittelyyn ja ”pop-up”-yhteisöjen muodostumiseen. Esimerkiksi liikkuvat palvelut, yhdistysten työllistäminen ja uudet osallisuuden muodot voivat kehittyä yhteistyössä ja jopa palauttaa keskustajaajien ulkopuolelta poistuneita palveluita.

Monipaikkaisuuden ja etätöiden edellytysten parantaminen kehittää asuttavuutta myös muille, kuin Koillismaan vakinaisille asukkaille. Yhteiskäyttöiset työtilat kylätaloilla tai muissa kohteissa tekevät viipymän pidentämisen mahdolliseksi mökkiläisille, samalla kun tarjoavat sosiaalista kanssakäymistä. Yhä useampi koillismaalainenkin tekee etätöitä ja pitkien etäisyyksien alueella työtilat voivat vähentää yksityisautoilun tarvetta, jos työtä ei voi tai halua tehdä kotoa käsin. Maaseudulle

muuttaminen on trendi ja siihen on suurta mielenkiintoa, mutta kynnys siihen voi olla korkea. Tarjoamalla uuden asuinpaikan kokeilumahdollisuutta etätyötiloineen kunta tai kylä voi saada uusia, vakinaisia tai paikkakunnalle säännöllisesti palaavia monipaikkaisia asukkaita.

Paikalliskulttuuri kiinnittää koillismaalaiset paitsi kotiseutunsa historiaan, myös nykyisyyteen ja erilaisiin yhteisöihin. Aidon elämän eväät -strategiassa **tavoitteena on kulttuuritoiminnan edellytysten kehittäminen ja paikalliskulttuurin esille tuominen**. Kulttuuri lisää paikallista hyvinvointia monipuolisesti. Se lisää viihtyvyyttä tarjoamalla mielekästä yhteistä tekemistä ja harrastusmahdollisuuksia. Lisäksi kulttuuritapahtumilla on tärkeä tehtävä niitä toteuttavien yhteisöjen konkreettisenä tulonlähteenä. Paikalliset tarinat ja perinteet ovat jo pitkään olleet elämysten tuottajia esimerkiksi ohjelmapalveluissa, matkailijat etsivät ja arvostavat aitoutta. Perinteiden ja paikalliskulttuurin tuntemus lisää myös valmiuksia kohtaamaan muita kulttuureja. Kulttuuritoimintaa voidaan edistää esimerkiksi tukemalla investointeja, jotka parantavat toimintaedellytyksiä tai joiden avulla kunnostetaan tärkeitä kohteita. Tapahtumien järjestäminen tai kehittäminen tuo uusia toimintamuotoja, osallistujia ja teemoja paikalliskulttuuriin.

Asuttavuuden ylläpitäminen ja kehittäminen väestöään menettävällä alueella edellyttää yhteistyötä, ennakkoluulottomia kokeiluja ja rohkeutta uudistaa toimintaa. **Maaseudun elinvoiman älykkään vahvistamisen tavoitetta** edistetään kannustamalla kyliä ja muita yhteisöjä etsimään yhdessä paikallisia ratkaisuja maaseudulla asumisen haasteisiin. Älykkäät kylät -kokonaisuus perustuu Euroopan parlamentin ja komission käynnistämään aloitteeseen, jossa panostetaan tulevaisuuden kyliin ja halutaan huomioida digitalisaatiota edistävien investointien, saavutettavuuden ja osaamisen tukeminen. Digitalisaatio on älykkäiden kylien kehittämisessä tärkeässä asemassa, mutta ei ole pelkästään sitä. Kaikki älykkäät ratkaisut rakentavat alueemme tulevaisuutta, olivat ne sitten sosiaalisia, taloudellisia tai ympäristöön liittyviä. Digitalisaatio voi tarjota ratkaisuja esimerkiksi palveluiden saavutettavuuden parantamiseen tai yhteisöjen vuorovaikutukseen mutta älykäs ratkaisu voi liittyä myös lähiruoan saatavuuteen, kiertotalouden edistämiseen tai syrjäytymisen ehkäisyyn.

Asuttavuus -painopisteen mittarit

Uudet ja parannetut harrastusmahdollisuudet 25 kpl
Uudet ja parannetut / varustetut kokoontumispaikat 20 kpl
Perustetut tai varustetut reitit 10 kpl
Turvallisuutta ja varautumista parantavat toimet 10 kpl
Monipaikkaisuutta ja etätyömahdollisuuksia parantavat toimet 15 kpl
Uudet tai kehitetyt kulttuuritapahtumat 7 kpl
Kunnostetut kulttuuri- ja perinnekohteet 5 kpl
Älykkäät kylät -strategioiden määrä 3 kpl
Talkootuntien määrä 15 000 h
Toiminnan laadun merkittävä kehittyminen 90 %:lla kehittämistoimia toteuttaneista yhteisöistä

6.4. Kestävyys

Ilmastonmuutos, luonnonvarojen ylikulutus ja muut globaalit kriisit ovat lisänneet keskustelua ja tarvetta toimintaan niiden vaikutusten lieventämiseksi. Tarvitaan biotalouteen perustuvia, paikallisia ratkaisuja, jotka vähentävät riippuvuutta alueen ulkopuolisista resursseista ja jotka lisäävät jo olemassa olevien paikallisten resurssien hyödyntämistä. Aidon elämän eväät -strategian **tavoitteena on lisätä alueen asukkaiden, yhteisöjen ja yritysten toiminnan kestävyttä**, kuten

kierrätystä, siirtymistä uusiutuvien energianlähteiden käyttöön ja hävikin vähentämistä. Energiaomavaraisuuden kasvattaminen lisää alueen kriisinsietokykyä ja vähentää riippuvuutta keskitetyistä ratkaisuista. Nuoret ovat usein edelläkävijöitä muutoksissa, heidän ajatuksiaan ja ideoitaan tulee seurata ja levittää laajalle.

Puhdas ja monimuotoinen luontomme tarjoaa edellytykset turvalliseen ruoantuotantoon, toki pohjoisten ilmasto-olosuhteiden rajoissa. Koillismaan REKO-lähiruokarinki on vasta aloittanut toimintansa, ja se on yksi kanava **lisätä alueella tuotetun ruoan kysyntää ja tarjontaa**. Pitkien etäisyyksien ja pienten tuotantoyksiköiden Koillismaalla tarvitaan ratkaisuja, joiden avulla sekä tuottajille että kuluttajille ei tulisi kohtuuttomia kustannuksia myydä ja ostaa paikallisia tuotteita. Niitä voidaan etsiä esimerkiksi toimitusketjujen kehittämisestä tai tekniikasta, kuten automaattimyllyistä. Lähiruokatuotteiden uusia kokeiluja voidaan tehdä Aidon elämän eväät -strategian Yrittäjyys -painopisteessä mainituilla maatalouden kokeilutuella toteutettavissa hankkeissa. Luonnontuotteiden keruu-, käsittely- ja säilytysratkaisuja tarvitaan, jotta paikallisia raaka-aineita olisi tasaisesti saatavissa ja jalostettavissa.

Kestävyys -painopisteessä on tavoitteena myös **ympäristön tilan parantaminen**. Vaikka Koillismaan vesistöt ovat pääsääntöisesti hyvässä tilassa, tarvitaan kunnostustoimia, jotta virkistys- ja kalastusmahdollisuudet säilyvät hyvinä. Kunnostuksen tulee perustua todettuun tarpeeseen ja pitkäjänteiseen suunnitelmaan, johon on laajasti sitouduttu. Koillismaan Leader ry tukee sellaisten pienimuotoisten kunnostussuunnitelmien laatimisia ja kunnostustoimia, joihin ei ole mahdollista saada muuta rahoitusta esimerkiksi ELY-keskuksesta tai kunnostusohjelmista. Ympäristön tilaa parantavia hankkeita voivat olla myös maisemanhoidon suunnitelmien laatiminen sekä maiseman ja perinnebiotooppien kunnostustoimenpiteet.

Kestävyys -painopisteen mittarit

Yhteisöjen investoinnit uusiutuviin energialähteisiin 10 kpl

Biotalouteen ja ekologiseen kestävyteen liittyvät kokeilu- ja kehittämistoimet 5 kpl

Paikallisesti tuotetun ruoan kysyntää ja saatavuutta edistävät kokeilu- ja kehittämistoimet 5 kpl

Ympäristön tilaa parantavat investointi- ja kehittämishankkeet 15 kpl

Talkootyötuntien määrä 5 000 h

6.5. Nuoret

Koillismaan Leaderin toiminta-alueen väestö ikääntyy, ja nuorten suhteellinen osuus asukkaista vähenee. Toisaalta, mm. Ruralization -hankkeessa on selvitetty, että merkittävä osa nuorista aikuisista on kiinnostunut maaseudulla asumisesta. Luontoon liittyvät harrastukset, oma rauha ja kiinnostus kulutuksen kohtuullistamiseen ovat maaseudun vetovoima- ja koillismaalaisille nuorille pitovoimatekijöitä. Opintojen takia alueelta pois muuttaminen on monelle nuorelle välttämätöntä, siksi kotiseutuun kiinnittyminen on tärkeää, jotta paluumuutto on opintojen jälkeen kiinnostava vaihtoehto. Kiinnittymistä edistävät mielekäs tekeminen, vaikutusmahdollisuudet sekä yhteenkuuluvuus.

Aidon elämän eväät -strategian **tavoitteena on parantaa alueen nuorten viihtyvyyttä**. Nuoret toivovat erityisesti heille suunnattuja tapahtumia, yhteisiä kokoontumispaikkoja ja monipuolisia harrastusmahdollisuuksia. Maaseuturahaston ohella niitä voidaan tukea Koillismaan Leader ry:n omalla Nuoriso Leader-rahoituksella.

Kaikissa Koillismaan kunnissa toimivat nuorisovaltuustot, joiden kautta nuoret pääsevät vaikuttamaan kunnan päätöksentekoon. Tavoitteemme on **edistää myös muiden vaikutuskanavien kehittämistä**, jotta mahdollisimman moni nuori löytäisi itselleen luontevan osallistumisen tavan. Yksi niistä on Koillismaan Leaderin nuorisotyöryhmä, jossa nuoret pääsevät mm. päättämään rahoitettavista Nuoriso Leader -hankkeista ja tuomaan oman näkökulmansa paikalliseen kehittämiseen sekä Koillismaan Leaderin toimintaan. Osallisuus oman kotiseudun ja toimintaympäristön konkreettiseen kehittämiseen luo yhteisöllisyyttä ja lisää paikallisyhteisöjen arvostusta nuorten keskuudessa. Pyrimme myös siihen, että koillismaalaiset yhdistykset ja muut yhteisöt tavoittaisivat nuoret entistä paremmin ja niiden osaaminen nuorten kanssa toimimiseen kehittyisi. Pitkien välimatkojen alueella digitaaliset välineet ja kanavat ovat tärkeä lisä nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen välineisiin.

Haluamme vahvistaa alueen nuorten identiteettiä ja yhteenkuuluvuutta, mutta myös suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden ymmärtämistä. Kansainvälisen toiminnan kautta nuoret tutustuvat toisiin kulttuureihin ja oppivat arvostamaan omia juuriaan. Kansainvälistyä voi myös kotiseudulla, tutustumalla tänne eri maista ja taustoista tulleisiin ihmisiin ja luomalla heille edellytyksiä vuorovaikutukseen ja osallistumiseen. Nuorten onnistumisia ja yhteistä tekemistä on tuotava esiin, jotta usko omiin kykyihin ja osaamiseen vahvistuu. Näin vaikutetaan positiivisesti myös mielikuvaan nuorista aikuisten keskuudessa. Nostamalla esiin onnistumisia, rohkaistaan myös muita nuoria toteuttamaan omia ideoitaan.

Nuoret -painopisteen mittarit
Nuorten tapahtumat 10 kpl
Perustetut tai parannetut nuorten kokoontumispaikat 20 kpl
Nuorten kansainvälistä toimintaa sisältävät hankkeet 5 kpl
Nuorten vaikutusmahdollisuuksia ja osallisuutta kehittävät toimenpiteet 10 kpl
Hankkeisiin osallistuneiden nuorten kokemukset osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista paranevat

7. Rahoitussuunnitelma

Koillismaan Leader ry hakee suhteessa samansuuruisista rahoituskehystä, kuin sillä on ollut käytettävissä ohjelmakaudella 2014–2020. Alueen kunnat ovat sitoutuneet vuosittaiseen, yhteensä 119 500 euron kuntarahoitukseen EU:n ja valtion rahoituksen perustaksi. Lisäksi kunnat rahoittavat Nuoriso Leader -toimintaa 16 000 eurolla vuosittain. Näitä varoja käytetään nuorten omien projektien tukemiseen ja muiden, nuoria välittömästi hyödyttävien toimien toteuttamiseen. Koillismaan Leader ry tulee hakemaan myös muuta kuin maaseuturahaston rahoitusta, esimerkiksi Erasmus -hankkeita mutta pääasiallinen toiminta tapahtuu maaseuturahaston tuella.

Kuntarahasitoumukset mahdollistavat yhteensä 2 987 500 euron kokonaiskehysten vuosille 2023–2027, josta toimintarahana osuus MMM:n laskentamallin mukaisesti on 746 875 euroa ja yritys- ja hanketukien osuus 2 240 625 euroa. Painopisteistä eniten rahoitusta kohdennetaan Yrittäjyyteen, 35 % julkisesta tuesta. Työpaikat ja elinvoima ovat merkittävästi sidoksissa yrittäjyyteen, joten sitä halutaan tälläkin rahoituskaudella tukea merkittävästi. Asuttavuus- painopisteeseen kohdennetaan 25 % julkisesta tuesta, samoin kuin Kestävyyteen. Nuoret -painopisteen osuus on 15 %. Yksityisen rahoituksen osuutta on vaikea arvioida: Käyttöön tulee uusia tukimuotoja, kuten yritysten

käynnistämisen- ja kehittämisavustukset, jotka eivät kerrytä yksityistä rahoitusta ja joiden kysyntää ei osata ennakoida. Tavoite on, että yksityisen rahoituksen osuus koko kehiksestä olisi n. 35 %.

	EU 43 %	Valtio 37 %	Kunnat 20 %	Julkinen	Yksityinen	Yhteensä
Yrittäjyys	337 214	290 161	156 844	784 219 / 35 %	700 000	1 484 219
Asuttavuus	240 867	207 258	112 031	560 156 / 25 %	250 000	810 156
Kestävyys	240 867	207 258	112 031	560 156 / 25 %	150 000	710 156
Nuoret	114 520	124 355	67 219	336 094 / 15 %	80 000	416 094
Yhteensä	963 469	829 031	448 125	2 240 625	1 180 000	3 420 626
Toimintaraha	321 156	276 344	149 375	7465	-	4 167 501

8. Toimeenpanon kuvaus

8.1. Hallinto ja henkilöstö

Koillismaan Leader ry:n ylintä päätösvaltaa käyttää yhdistyksen jäsenistä koostuva vuosikokous. Koillismaan Leader ry:n jäseniksi voivat liittyä kaikki yhteisöt ja yksityishenkilöt, jotka hyväksyvät yhdistyksen säännöt. Tällä hetkellä Koillismaan Leader ry:n jäsen rekisterissä on 157 jäsentä, mutta vain hieman yli kolmannes on maksanut jäsenmaksunsa. Vuosikokous valitsee hallituksen jäsenet kolmikantaisesti, eli hallituksessa on edustettuna paikallinen julkinen hallinto, yhteisöt ja yritykset sekä maaseudun asukkaat. Hallituksessa on yhdeksän jäsentä, kolme kustakin alueen kunnasta. Hallituksen jäsenen toimikausi voi kestää korkeintaan kaksi kolmevuotiskautta peräkkäin ja jokaisella jäsenellä on samaa kolmikannan tahoja edustava henkilökohtainen varajäsen. Hallituksen jäsenet pyritään valitsemaan siten, että mukana on monipuolisesti eri alojen edustajia ja osaamista. Hallitus voi halutessaan perustaa työnsä tueksi työryhmiä tai valiokuntia, tällä hetkellä on nimetty nelihenkinen strategia- ja laatutyöryhmä.

Koillismaan Leader ry:llä tällä hetkellä kolme työntekijää, toiminnanjohtaja, hankevastaava ja aktivaattori. Toiminnanjohtaja vastaa Leader-ryhmän hallinnosta, toimintarahasta ja valmistelee hankkeita, hankevastaava aktivoi ja valmistelee hankkeita. Aktivaattorin vastuulla on Nuorisoleader -työryhmä ja -rahoitus sekä kansainvälisyys. Kaikki henkilöstön jäsenet sijaistavat tarvittaessa toisiaan ja mm. viestintää tehdään kaikkien toimesta. Kirjanpidon ja palkanlaskennan hoitaa ulkopuolinen tilitoimisto. Henkilöstö pitää osaamisensa ajan tasalla osallistumalla Leader-työhön liittyviin ja muihin, työssä hyödynnettäviä tietoja ja taitoja kehittäviin koulutuksiin.

Pieni organisaatio on altis haavoittuvuuksille, ja siksi Koillismaan Leader ry:n laatukäsikirjan päivittämisen yhteydessä on aloitettu yhdistyksen ydinprosessien tarkka kuvaaminen. Tällä pyritään varmistamaan tärkeimpien toimintojen jatkuminen, vaikka tehtäviä jouduttaisiin hoitamaan muun kuin vakinaisen henkilöstön toimesta. Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmien yhteisessä strategiassa on lisäksi sovittu, että mikäli jossain ryhmässä ilmenee akuutti tuen tarve, toiset ryhmät tarjoavat apuaan. Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ryhmien kanssa on myös suunnitelmia yhteistyöstä mm. viestinnässä, kansainvälisessä toiminnassa sekä yhteisten hallituskoulutusten järjestämisessä. Resursseja yhdistämällä esimerkiksi koulutuksia voidaan toteuttaa tehokkaammin kuin jokainen ryhmä erikseen.

8.2. Viestintä

Koillismaan Leader ry:n viestintä on monikanavaista, ja sitä tehdään niin sähköisillä kuin printtimediaillakin. Koillismaan Leaderin www-sivut on uudistettu vuonna 2022 ja ne ovat entistä helppokäyttöisemmät, saavutettavammat ja toimivat paremmin myös mobiililaitteilla. Sosiaalisen median kanavista aktiivisessa käytössä ovat Facebook ja Instagram, joissa Koillismaan Leader ry:n seuraajien määrä kasvaa tasaisesti. Nuoriso Leader Koillismaa -tili Instagramissa on saanut uusia seuraajia erityisesti alueen nuorista ja nuorten kanssa työskentelevistä. Käytössä on oma sähköinen uutiskirje, lisäksi kehittämissyhtiö Naturpoliksen uutiskirjeessä viestitään erityisesti alueen yrityselämää kiinnostavista aiheista. Painettua viestintämateriaalia ovat esitteet ja mahdolliset julkaisut.

Ulkoisen viestintä suunnitellaan säännölliseksi ja saavutettavaksi eri kohderyhmien näkökulmasta, esimerkiksi nuorille suunnatun viestinnän tulee olla juuri heidän tarpeensa huomioivaa. Koillismaan Leader ry laatii syksyn 2022 aikana ulkopuolisen asiantuntijan tuella viestintästrategian ja -suunnitelman, jonka avulla viestinnän kokonaisuus otetaan paremmin haltuun. Tulevalla rahoituskaudella tehdään yhteistyötä alueviestijöiden kanssa sekä muiden Leader-ryhmien kanssa, esimerkiksi viestintäkampanjoiden toteuttamisessa ja mahdollisen yhteisen viestijäresurssin muodossa. Valtakunnallista Leader-brändiä hyödynnetään myös Nuoriso Leaderin viestinnässä.

Ulkoisen viestinnän lisäksi tärkeässä roolissa Koillismaan Leaderin toiminnassa on sisäinen viestintä ja sen sujuvuus. Yhteisesti sovitut ja laatukäsikirjaan kirjatut käytännöt esimerkiksi viikkopalaverista ja työnjaosta varmistavat tiedon kulkua, jotta esimerkiksi alueella liikkuva ja etänä tehtävä työ ei aiheuta katkoksia kommunikaatioon. Työnjako viestinnässä tai muussa toiminnassa ei kuitenkaan voi pienessä organisaatiossa olla liian jäykkää, jotta tehtäviä voidaan jakaa ja oppia jatkuvasti toisiltaan. Hallituksen jäsenet tutustuvat valmisteltaviin hankkeisiin Hyrrässä ja saavat säännöllisesti katsauksia esimerkiksi rahoituksen käytön tilanteeseen ja mahdollisiin omiin hankkeisiin. Hallituksen jäsenille välitetään tietoa tarjolla olevista koulutuksista ja ajankohtaistilaisuuksista. Hallituksen jäsenillä on oma tärkeä roolinsa Leader-toiminnan tutuksi tekemisessä omalla alueellaan ja omien sidosryhmiensä joukossa, samoin kuin tiedon välittämisessä niistä Koillismaan Leaderiin päin.

8.3. Aktivointi

Viestinnän ohella myös toimijoiden ja hankkeiden aktivointi on monikanavaista ja eri kohderyhmien tarpeiden mukaan suunniteltua. Kohtaamiset ovat siinä tärkeässä osassa: Koillismaan Leader ry järjestää tilaisuuksia itse ja osallistuu toisten järjestämiin tilaisuuksiin. Yhteistyö tilaisuuksien järjestämisessä on pitkistä etäisyyksistä johtuen tehokkaan toiminnan edellytys, niin tavoitetaan huomattavasti paremmin ja suurempi joukko ihmisiä kuin erillisillä tapahtumilla. Kasvokkain kohtaamisen lisäksi käytössä ovat myös etäyhteydet, niillä esimerkiksi yksittäisen hanketoimijan tavoittaminen onnistuu kustannuksia, aikaa ja ympäristöä säästäen.

Aktivoinnin tulee olla innostavaa, osaavaa ja suunnitelmallista. Sekä Koillismaan Leader ry:n henkilöstö, että hallitus osallistuvat siihen. Eri hankemuotojen osaaminen, käytännön esimerkkien tuntemus ja mahdollisuuksien kautta ajattelu kannustavat alueen toimijoita hanketoimintaan. Erityisesti nuorten tavoittaminen ja heidän innostamisensa edellyttää läsnäoloa etenkin verkossa ja nuorten kohtaamispaikoissa. Säännölliset ideointi- ja hankekoulutustilaisuudet innostavat ja laskevat kynnyksestä hankkeiden toteuttamiseen sekä toimivat hyvinä verkostoitumisen paikkoina.

8.4. Yhteistyö ja verkostoituminen

Koillismaan Leader ry:n paikallinen maaseudun kehittäminen tapahtuu yhteistyön ja verkostoitumisen kautta, niin paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Paikallisella tasolla verkostoon kuuluvat kiinteästi Koillismaalla toimivat yhdistykset, yritykset, oppilaitokset ja muut kehittäjäorganisaatiot sekä alueen kunnat. Nuorisotyöryhmä on verkostoitunut kuntien nuorisovaltuustojen sekä nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa. Vuosina 2014–2021 Koillismaan Leaderilta on hakenut tukea 113 yritystä, 105 yhteisöä ja 53 nuorten ryhmää.

Uusien hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa kuntien tehtävissä ja siten lautakunnissa tapahtuu muutoksia: Esimerkiksi Kuusamossa lakkautetaan perusturvalautakunta ja perustetaan uusi tulevaisuuslautakunta. Sen tehtäviin kuuluvat mm. kaupunkistrategian toteutuksen, tehokkaan elinkeino- ja palvelurakenteen sekä kansainvälistymisen edistäminen. Se vastaa myös maaseudun ja kylien kehittämisestä, joten yhteistyön rakentaminen tämän ja vastaavien elinten kanssa on tärkeää Koillismaan Leaderille.

Alueellisella tasolla yhteistyö Pohjois-Pohjanmaan, Lapin ja Kainuun Leader-ryhmien kanssa jatkuu tiiviinä. Ohjelmakausittain laadimme Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmien kanssa yhteisen maakunnallisen strategian, joka luo suuntaviivat paikalliskehittämiseen ja rakentaa pohjaa tiiviille yhteistyölle. Yhteistyötä tehdään erityisesti alueellisten verkostojen kehittämisessä, Nuorisoleader toiminnassa, tiedotuksessa ja aktivoinnissa sekä yhteisöjen ja yrittäjyyden kehittämisessä. Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmien kesken olemme laatineet myös alueellisen verkostanalyysin ja sen pohjalta kehitämme maakunnallisten toimijoiden yhteistyötä. Kokoonnumme kaksi kertaa vuodessa PoPLeader-yhteistyöpäiville, joiden järjestelyvastuu kiertää ryhmien kesken.

Koillismaan Leaderin alue kuuluu Posion kunnan osalta Lapin maakuntaan, joten myös Lapin Leader-ryhmien kanssa tehdään yhteistyötä monilla osa-alueilla, esimerkiksi yhteisissä hankkeissa. Niitä on toteutettu mm. viestinnän ja ikäihmisten perhehoidon kehittämisessä. Tulevalla ohjelmakaudella yhteistyötä on suunniteltu ainakin kansainvälistymisen ja älykkäiden kylien teemoissa. Lapin Leader-ryhmien toiminnanjohtajat kokoontuvat n. kerran kuukaudessa ”toimaritunnille”, jossa keskustellaan ajankohtaiset asiat ja ideoidaan uutta.

Koillismaan Leader ja Elävä Kainuu Leader ovat toimineet toistensa vertaisauditointikumppaneina, olemme auditoineet laatukäsikirjat ja tukihakemusten käsittelyprosessin. Syksyllä 2021 saimme Elävä Kainuu Leaderin ja Oulujärvi Leaderin kanssa vieraaksemme toiminnanjohtajat Leader-Aktionsgruppe Nordschwarzwaldista, Leader Ortenausta ja Leader Mittelbadenista, Saksasta. Myös nämä Leader-ryhmät sijaitsevat alueella, jossa on kansallispuisto ja sen kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistä. Sovimme, että aloitamme yhteistyön suunnittelun ja toukokuussa 2022 Koillismaan Leaderin toiminnanjohtaja osallistui Metsähallituksen organisoimalle matkalle Schwarzwaldiin. Tuolloin sovittiin, että Kainuun ja Koillismaan sekä Schwarzwaldin alueen Leader-ryhmät tekevät tulevalla kaudella yhteistyötä erityisesti luontomatkailun teemassa, joka on kaikkien kuuden ryhmän strategiassa tärkeässä osassa.

Koillismaan Leaderin ja Pohjois-Pohjanmaan sekä Lapin ELY-keskusten yhteistyö on perinteisesti ollut hyvää ja sujuvaa. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen kanssa käydään vuosittaiset kumppanuuskeskustelut, joissa käydään läpi molempien organisaatioiden ajankohtaiset ja tulevat näkymät sekä tarkastellaan prosessien sujuvuutta. Annamme palautetta puolin ja toisin, avoimesti

ja hyvässä hengessä sekä valitsemme vuosittaiset kehittämiskohteet. Lisäksi käytössä ovat ns. H & Y-pöydän palaverit, joissa ELY-keskus ja Leader ryhmät käyvät yhdessä läpi hanke- ja yritystukiin liittyviä asioita ja muita käytännön asioita. Koillismaan Leader osallistuu Lapin ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien yhteisiin tapaamisiin, vaikka päivittäistä yhteistyötä emme teekään. Lisää yhteistyöverkoston kuvausta ja analyysiä strategian liitteessä 2 (dynaaminen verkostanalyysi).

9. Seuranta ja arviointi

Koillismaan Leader ry:n Aidon elämän eväät -strategian toteutumista seurataan monella tasolla. Hallitus käsittelee jokaisessa kokouksessaan varojen sidontatilanteen ja strategian tavoitteiden toteutumista tarkastellaan vuosittaisessa strategiakokouksessa. Jotta strategia toteutuisi tasapainoisesti, hallitus päättää tarvittavista rahoituslinjauksista tai vuosittaisista painotuksista. Uutena toimintamuotona kaudelle 2023–2027 kootaan strategian painopisteiden mukaiset teemaryhmät, joiden tehtävänä on tuoda tietoa alueen tarpeista painopisteisiin liittyen ja antaa näkemyksiään strategian toteuttamisesta.

Hankkeiden hakijoille lähetetään palautekysely kahdesti hankkeen toteutusaikana: Tukipäätöksen saamisen jälkeen ja loppumaksuhakemuksen yhteydessä. Ensimmäisessä kyselyssä pyydetään arvioimaan hakemusprosessia ja sen laatua, mm. Leader-ryhmän tarjoaman neuvonnan, asiantuntemuksen ja viestinnän kannalta. Jälkimmäisessä kyselyssä hakijoita pyydetään edellisten lisäksi arvioimaan toteuttamansa hankkeen tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia. Palautekyselyt laaditaan yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmien kanssa, joten yhtenäistä alueellista arviointitietoa on jatkossa enemmän saatavissa. Vaikuttavuus esiin -hankkeen puitteissa laaditaan yhteiset vaikuttavuusmittarit, joiden avulla saadaan myös yhtenäistä, viestittävää vaikuttavuustietoa. Vaikuttavuustiedon esiin saamiseksi on tärkeää kerätä tietoa, jolla voidaan osoittaa tapahtunut muutos.

Koillismaan Leaderin järjestämistä tilaisuuksista kerätään palautetta, jotta esimerkiksi aktivointi- ja koulutustilaisuuksista saadaan mahdollisimman hyvin alueen toimijoita palvelevia. Palvelumuotoilun menetelmät ovat tässä mielenkiintoinen ja kokeiltava mahdollisuus. Omien hankkeiden vaikuttavuutta arvioidaan sekä määrällisillä että laadullisilla kriteereillä. Hallitus tekee itsearviointin kerran vuodessa, analysoiden mm. omaa ja henkilöstön yhteistyötä, viestintää, asiakaspalautetta ja osaamista. Ohjelmakauden aikana on mahdollista hyödyntää myös ulkopuolista arviointia, esimerkiksi opinnäytteiden tai ostopalveluna toteutettavien arvioiden kautta. Niiden avulla selvitetään esimerkiksi toteutettujen hankkeiden vaikutuksia taustayhteisöihinsä, niiden toiminnan laatuun ja aktiivisuuteen.